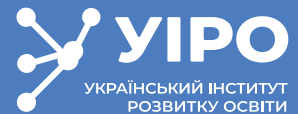

ЯК ДОПОМОГТИ ДІТЯМ АДАПТУВАТИСЯ У НОВОМУ МОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

**Рекомендації
для вихователів
за кордоном, щоб
допомогти дітям,
які вимушено
переїхали, у
вивченні нової
мови**

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФОНД
«КРОК ЗА КРОКОМ»

Через війну мільйони українських дітей вимушено покинули свої домівки в пошуках безпечних місць. Дорослі мають об'єднати зусилля, аби діти, які втекли від війни, були захищені від експлуатації, насильства, принижень, мали доступ до якісної освіти, опановували важливі навички для повноцінного розвитку, почувалися безпечно та інтегрувалися у місцеві громади. Для цього дитячі садочки мають стати затишним і безпечним місцем, де розуміють і підтримують усіх дітей.

Перебування у дитячому садку – важливий етап у житті кожної дитини, адже саме там вона вчиться взаємодіяти в колективі та спілкуватися з однолітками й дорослими.

Маленькі українці, які будуть відвідувати дитячі садки за кордоном, можуть відчувати труднощі у спілкуванні через незнання мови тієї країни, в якій вони перебувають. Ми всі знаємо, що спілкування – це основне джерело для розвитку малечі, тому підтримка дітей у вивченні нової мови є надзвичайно важливою для їх навчання та добробуту в майбутньому.

У цій брошурі ви знайдете інформацію про діяльність та підходи, які допоможуть пом'якшити мовний бар'єр, створити середовище сприятливе для вивчення нової мови та соціалізації дитини.

ДОПОМАГАЄМО ДІТЯМ ЗНАЙОМИТИСЯ З ІНШОЮ МОВОЮ

Перші дні чи тижні у дитячому садочку – адаптаційні. Вони можуть проходити під девізом: “Роби як я”, “Повтори за дітьми”. Це дасть змогу дітям познайомитись та порозумітись між собою, навіть не знаючи мови.

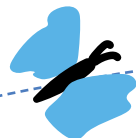
Організуйте прослуховування пісень та казок, перегляд мультиплікаційних фільмів на мові країни, де перебувають діти та на українській мові. Грайте в традиційні ігри для вашої країни, та залучайте українських дітей демонструвати в які ігри вміють грати вони. Такий обмін налаштує дітей на двомовність середовища та допоможе швидше опанувати важливі для спілкування слова, знайти спільне для подальшої взаємодії.

Цінуйте зусилля, які діти докладають для спілкування іншою мовою з вами. Хваліть малят за те, що вони намагаються розмовляти іншою мовою. Просіть батьків підтримувати опанування нової мови вдома. Запрошуйте батьків відвідувати заходи, в яких беруть участь їхні діти.

Влаштовуйте день чи заняття, коли усі діти у групі вивчають українську мову. Залучіть для цього батьків українських дітей, які охоче допоможуть у такі дні вихователям, які не володіють українською.

Поради, які допоможуть у спілкуванні з дітьми, які не володіють мовою країни, в яку переїхали:

- якщо знаєте рідну мову дітей, то називайте слова двома мовами
- вивчайте з усіма дітьми у групі й слова чи словосполучення з української мови, наприклад вітання, прощання, прохання, назви предметів
- використовуйте картки, предмети і жести для спілкування з дітьми, які ще не можуть висловлювати свої думки усно
- використовуйте різні способи пояснення дітям значення слів, наприклад, щоб пояснити дітям значення слова «гудзик», покажіть картинку чи предмет
- під час ігор та виконання дітьми повсякденних практик особистого догляду повторюйте та коротко опишіть свої дії
- допомагайте дітям підбирати влучні слова для висловлення думок і емоцій

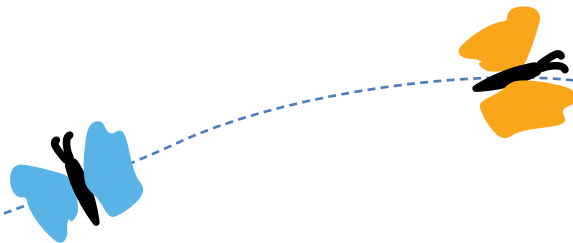

ЯКІ СТРАТЕГІЇ ВИКОРИСТОВУВАТИ?

- **Говоріть повільно і робіть паузи** – чітко промовляйте слова і робіть паузи між реченнями, аби дитина мала змогу подумати над сказаним.

- **Переходьте від простих до складніших речень** – діти більше уваги звертають на слова, які знаходяться на початку та в кінці речення. Почніть із коротких простих речень (1- 3 слова), і ускладнюйте їх лише тоді, коли побачите прогрес дитини у вивченні нової мови. Наприклад: скажіть дитині “будемо співати” замість: “Зараз будемо голосно співати різні пісні та грати на музичних інструментах. Буде весело!”. Доповнюйте сказане дітьми – повторіть сказане дитиною і додайте невелику кількість нової інформації. Наприклад, дитина вивчила слово “м’яч” і говорить: “М’яч”, а ви доповнюєте: “Білий м’яч”; якщо дитина говорить “Білий м’яч” – дорослий доповнює “Великий білий м’яч” чи вказує чий цей м’яч. У розмові використовуйте імена людей, клички тварин замість займенників.

- **Говоріть зрозуміло** – уникайте скорочень, жаргонізмів, неологізмів, діалектів.
- **Керуйте своєю інтонацією** – виділяйте важливі для розуміння слова за допомогою логічних наголосів.
- **Коментуйте** – впродовж дня коментуйте все, що робить дитина, так, ніби ви описуєте людині, яка цього не бачить. Це допоможе поєднати гру, пізнавальну діяльність та рухи дитини з новою мовою. Наприклад, коли дитина підходить до шафи і бере ляльку, дорослий коментує: “ Це лялька. Лялька сидить. Іра взяла ляльку”.

- **Моделюйте бажані відповіді та використовуючи сумісне мовлення, коли дорослий починає фразу, а дитина має її продовжити, закінчити.** В такий спосіб діти дізнаються, що від них будуть раді почути.
- **Виділяйте достатньо часу** на те, щоб діти засвоїли почуте – не переходьте занадто швидко до нових слів. Урізноманітнюйте ситуації доречного вживання нових слів для полегшення засвоєння їх дітьми.
- **Повторюйте важливі слова** – вимовляючи кілька разів одне й те саме слово чи вислів, ви даєте дитині більше можливостей, аби виокремити його з вашого мовлення.
- **Розширюйте словниковий запас новими словами** – вживайте нові слова та вирази у знайомому для дітей змісті, використовуйте наочні матеріали (предмети, світлини, відео).
- **Заохочуйте дітей спілкуватися одне з одним** – спонукайте до гри, коли діти можуть навчати один одного своєї мови. Допмагайте дібрати влучні слова для висловлення думок і емоцій, вирішення конфліктів, нагадуйте про необхідність казати: “Перепрошую”, “Дякую”.
- **Коментуйте** – впродовж дня коментуйте все, що робить дитина, так, ніби ви описуєте людині, яка цього не бачить. Це допоможе поєднати гру, пізнавальну діяльність та рухи дитини з новою мовою. Наприклад, коли дитина підходить до шафи і бере ляльку, дорослий коментує: “Це лялька. Лялька сидить. Іра взяла ляльку”.
- **Пояснюйте значення незнайомих слів** – використовуйте різні способи пояснення дітям значення слів (переклад на рідну мову, використання жестів, показування картинки, добір синонімів або антонімів, імітацію дії чи рухів, вказівку на предмет тощо).
- **Використовуйте невербальні знаки** – слідкуйте за своїм виразом обличчя та жестами. Діти перш за все “зчитують” невербальну інформацію, яку транслює ваше тіло.
- **Підтримуйте ініціативи дітей** – коли дитина намагається говорити новою мовою, позитивно реагуйте на всі його/її висловлювання, відповідайте на запитання, хваліть, підтримуйте ініціативу! Не виправляйте помилки малюка, а натомість повторіть фразу, інтонуючи правильну вимову.

HOW TO MAKE A SUPPORTIVE ENVIRONMENT FOR LEARNING A NEW LANGUAGE?

ДВОМОВНЕ МАРКУВАННЯ

Зробіть підписи для предметів, матеріалів та частин кімнати групи двома мовами. Завжди використовуйте різні кольори для двомовних підписів, наприклад помаранчевий колір для мови навчання, а зелений – для рідної мови дитини.

МИСТЕЦЬКІ РОБОТИ ДІТЕЙ

Все, що діти створюють (малюють, ліплять, клеять та інше), розміщуйте на рівні дитячих очей. Записуйте зі слів дітей назви їх мистецьких робіт. Пишіть ім'я дитини на кожній роботі та те, що вона зробила (виліпила, намалювала). Обговорюйте з дітьми їхні роботи й акцентуйте увагу на тому, що зробила дитина (процес і результат). Наприклад, "Ігор намалював собаку".

РОЗКЛАД ДНЯ

Поєднуйте малюнки з друківаними підписами, розміщуйте розклад на рівні дитячих очей. Щодня підходьте з дитиною до розкладу і проговорюйте плани на день. Протягом дня також приділяйте увагу тому, що було зроблено і що буде робити.

МОВНІ ІГРИ

Заохочуйте дітей брати участь в мовленнєвих іграх, наприклад вгадувати предмет (колір, цифру, дію тощо) за названим словом, складати історії за серією малюнків, перекладати один одному, співати веселі пісні чи приспіву тощо.

КУЛЬТУРА

Пізнавайте культуру і традиції громад і родин дітей, які змушені були переїхати через війну в Україні. Використовуйте українські дитячі пісні як музичний фон. Попросіть батьків допомогти вам зробити добірку музичних творів, які будете використовувати в повсякденній діяльності. Інтегруйте традиційні українські ігри, звичаї, казки, усну народну творчість у повсякденну роботу. Наприклад, використовуйте традиційні ігри як розминку.

КНИГИ

Створіть у групі читацький осередок, де діти, які вже вміють читати, могли б обрати книги для читання, а діти, які ще не вміють читати, знайшли б книги для читання з допомогою дорослих. Дозвольте дітям брати книги до свого місця проживання. Після того, як дитина вибере книгу, зазначте 3-5 слів, які вона може вивчити за книгою. Вкладіть ці слова на окремому аркуші на першій сторінці та скажіть про це батькам. Якщо батьки не вміють читати мовою навчання, то розглядатимуть з дітьми ілюстрації, складатимуть власні розповіді за малюнками. Коли дитина переповідає у групі – вихователь допоможе з новими словами.

ЛОТО

Використовуйте різні види дидактичних ігор на основі предметних картинок, лото, акцентуючи увагу на вивченні та повторенні слів різними мовами. Наприклад разом із дитиною можна розглянути картинки, на яких зображені домашні тварини, вивчити їх назви, а потім попросити малюка розмістити тварин до своїх будиночків, а пізніше пограти у гру “Що змінилося” або “Хто зайвий”. Лото дозволяє цікаво вивчати предмети і їхню кількість, загальні назви, кольори та інше.

ІГРИ

Діти переживають ті чи інші життєві ситуації, коли розігрують сценки, грають у рольові ігри. Запрошуйте дітей до театралізованих ігор на ігровому полі, яке дитина може створити за допомогою дорослого. У рольових іграх та драматизаціях використовуйте різні види ляльок (пальчикові, ляльки-рукавички, маріонетки тощо). Подекуди дітям легше сказати ляльці, ніж дорослому, що вони насправді думають і відчувають. Пропонуйте дітям самостійно виготовити ляльки для гри. Це дасть змогу малечі проявити свої творчі здібності та розвивати уяву поряд з вивченням мови. Використовуйте можливості рухливих ігор для активізації словника мови навчання, та рідної мови дитини.

Запропоновані в рекомендаціях діяльності та підходи можуть бути реалізовані вихователями дитячих садків як описано. Також, ми сподіваємося, що вони стануть натхненням до роздумів про існуючі практики та можливості для покращення підтримки дітей, які вимушено переїхали через воєнні дії в Україні.

Публікацію розроблено у межах проекту «Підтримка дітей дошкільного віку, сімей, педагогів у розвитку потенціалу життєвих навичок в умовах надзвичайної ситуації в Україні», що реалізується в партнерстві ДУ «Український інститут розвитку освіти» та ВФ «Крок за кроком» за підтримки Дитячого фонду ООН в Україні (ЮНІСЕФ.)

Публікації упорядковано з використанням матеріалів:

Building bridges – Bridging the gap bit.ly/3N9Fzwx

Toolkit for Day Care Centers “Young Refugee Children in Greek Early Childhood Day Care Centers” bit.ly/3FEvKUH

Думки, висловлені в публікації, не обов'язково відображають політики та погляди ЮНІСЕФ.